

Vlasti- = vědné LISTY 80 ÚNOR 2013

PŘÍLOHA ODERSKÉHO ZPRAVODAJE

Za slavnými rodáky města Oder - vycházka první

Zveme Vás na vycházku centrem města Oder za slavnými oderskými rodáky z 19. století. V příložené mapě je vyznačena trasa vycházky a pořadovými čísly jsou vyznačena jednotlivá zastavení u rodných domů jednotlivých osobností korespondující s čísly níže v textu (nejedná se o čísla popisná ani orientační). Vycházku zahájíme na Masarykově náměstí (pořadové číslo 1) u rodného domu Heinricha Johanna Demela, č. p. 4 a ukončíme ji na Zámecké ulici (poř. č. 13) u rodného domu Gustava rytíře von Kreitnera, na Zámecké ulici č. p. 703. Tento článek je inspirován vlastivědnou vycházkou uspořádanou Historicko-vlastivědným spolkem Odry dne 16.6.2012 v době konání „Oderského dne 2012“. Doufáme, že Vám níže uvedené informace pomohou lépe poznat naše město, navodí u Vás pozitivní vztah k městu a snad se někteří z uvedených slavných oderských rodáků stanou i Vaším vzorem.

1. PhDr. et JuDr. Heinrich Johann Demel, astronom a matematik, ředitel Tereziánské akademie ve Vídni

Heinrich Johann Demel se narodil 26. listopadu 1808 plátenickému mistru Johannu Demelovi a jeho ženě Regině, rozené Ulmann, v domě č. p. 4 (dnes lékárna). Po absolvování obecní školy

v Odrách, piaristické školy v Lipníku nad Bečvou, gymnázia a university v Olomouci studoval na univerzitě ve Vídni filosofii a později absolvoval právně politická studia. Ředitelem Tereziánské akademie byl jmenován 22. září 1850. V roce 1854 se oženil ve Štýrském Hradci se slečnou Frederikou Othylíí von Bosset, dcerou majitele panství Trautenberg a rady štýrského stavovského výboru. Dostalo se mu velkého uznání, že mohl soukromě vyučovat fyzice princezny Marii Terezii a Matyldu Marii, dcery jeho císařské Výsosti arcivévodý rakouského Albrechta Bedřicha Rudolfa. PhDr. et JuDr. Heinrich Johann Demel zemřel 16. ledna 1867 a byl pochován na Matzleinsdorfském hřbitově ve Vídni, Trierstrasse 1.

2. Emil Zimmermann, sochař, autor kašny na Masarykově náměstí v Odrách.

Emil Zimmermann se narodil 1. ledna 1861 v domě č. p. 21 jako syn knihaře Josefa Zimmermanna a jeho manželky Theresie, rozené Raimann. Po absolvování měšťanské školy v Odrách absolvoval odbornou dřevařskou uměleckou školu ve Valašském Meziříčí a po jejím ukončení odešel do Vídně, kde se věnoval sochařství. Zde pracoval v ateliéru sochaře Johanna Schindlera, rodáka z Tošovic a později se osamostatnil. Emil Zimmermann je autorem

Náměstí na přelomu 19. a 20. století

kašny na Masarykově náměstí v Odrách, tři náhrobků na zdejší hřbitově, desky (plakety) a ozdoby z dubových listů na Jahnově kameni = „Jahnstein“, který původně stával v parku u řeky Odry. V současnosti stojí tento kámen bez desky a ozdob nad Odrami u silnice vedoucí na Veselí v místě vyústění „Veselského chodníku“. Zimmermann vytvořil asi 30 uměleckých děl, většinou sochařských prvků – ozdob, na význačných vídeňských budovách, včetně výzdoby obřadní síně židovské části centrálního hřbitova. Úspěšně svá díla prezentoval na výstavách v Americe (Světová výstava Chicago), v Uhrách (Pest, Rab) a v Dalmácii (Zadar). Byl pohřben společně s rodinou na vídeňském hřbitově Baumgarten, Waidhausenstrasse 52.

3. Alois Klein, královský sekční šéf v Zagrebu –

Alois Klein se narodil 23. ledna 1836 v domě č. p. 32 jako syn oderského učitele Andrease Kleina. Po studiu gymnázia v Opavě a po právně-politických studiích ve Vídni vstoupil roku 1859 do auditorátní praxe. Roku 1860 se stal vojenským soudcem v hodnosti nadporučíka u 8. hraničního pluku v Hradišce. Prošel řadou vysokých funkcí u soudů v Nové Gradišce, Ogubinu, Zemuni a Gospiči. Roku 1882 byl jmenován vládním radou chorvatsko-slavonské zemské vlády, kde převzal vedení justičního odboru resortu této vlády a stal se sekčním šéfem a představeným justičního oddělení. Provedl reformu vězeňství v Chorvatsku. Zemřel v pozhnaném věku 94 let, 22. dubna 1930 v chorvatském Agramu, dnes městské čtvrti Zagrebu.

4. Prof. Anton Rolleder, c. k. vládní rada, vlastivědný pracovník a historik

Profesor Anton Rolleder se narodil 24. května 1855 v Odrách v domě č. p. 28 na Hranické ulici jako prvorozený syn městského lékaře Antona Rolledera. Studoval na technice ve Vídni matematiku a geometrii. Po dokončení vysokoškolského studia byl roku 1880 ustanoven suplentem na reálce v Novém Jičíně, odkud odešel

jako profesor na reálku do Vídně. Později byl přeložen do Steyru, kde působil od roku 1889 jako školní inspektor. Za vynikající pracovní výsledky ve školství byl jmenován vládním radou. V roce 1904 byl jmenován čestným občanem Oder. Autor kroniky „Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau“. Anton Rolleder byl společně se svou rodinou pohřben na Centrálním hřbitově ve Vídni. Připomeňme zde, že v domě č. p. 15 na Masarykově náměstí (4A) bydlel společně se svou ženou Franziskou, rozenou Rolleder spolupracovník prof. Rolledera na kronice „Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau“ - odborný učitel Vincenz Tomas.

5. Prof. Ing. Eduard Gerlich, projektant a stavitel horských železničních tratí a tunelů v Alpách, vysokoškolský profesor na polytechnice v Curychu

Profesor Eduard Gerlich se narodil 3. února 1836 v domě č. p. 26 na Hranické ulici jako syn obchodníka se smíšeným zbožím Michaela Gerlicha a jeho manželky Theresie, rozené Müller. Po obecné škole v Odrách, hlavní škole v Lipníku a gymnáziu v Opavě studoval na technice ve Vídni. Roku 1875 projektoval a vedl stavbu tratě přes Gotthardský průsmyk do Švýcarska, kde byl zástupcem vedoucího stavby Ing. Hellwaga a přednostou, později samostatným vedoucím konstrukčního oddělení až do dokončení projektu. Roku 1882 byl povolán jako profesor silničních a železničních staveb na polytechniku do Curychu, kde přednášel do roku 1903. Zemřel v Curychu 14. října 1904 na srdeční zástavu. Byl pohřben - zpopelněním na curyšském hřbitově Sihlfeld.

V tomto domě se v roce 1826 narodil i starší bratr Eduarda, Julius Gerlich, letitý, úspěšný oderský starosta a čestný občan Oder. Je pochován se svou rodinou vrodinné hrobce „Julius Gerlich“ na městském hřbitově v Odrách.

6. MUDr. Ernest Freissler, c. k. vládní rada, zakladatel a I. ředitel Slezske zemské nemocnice v Opavě

Ernest Freissler se narodil 20. prosince 1836 v domě č. p. 167 jako syn postříhoavačského mistra Johanna Freisslera a jeho manželky Karoliny, rozené

Heinrich Johann Demel

Emil Zimmermann

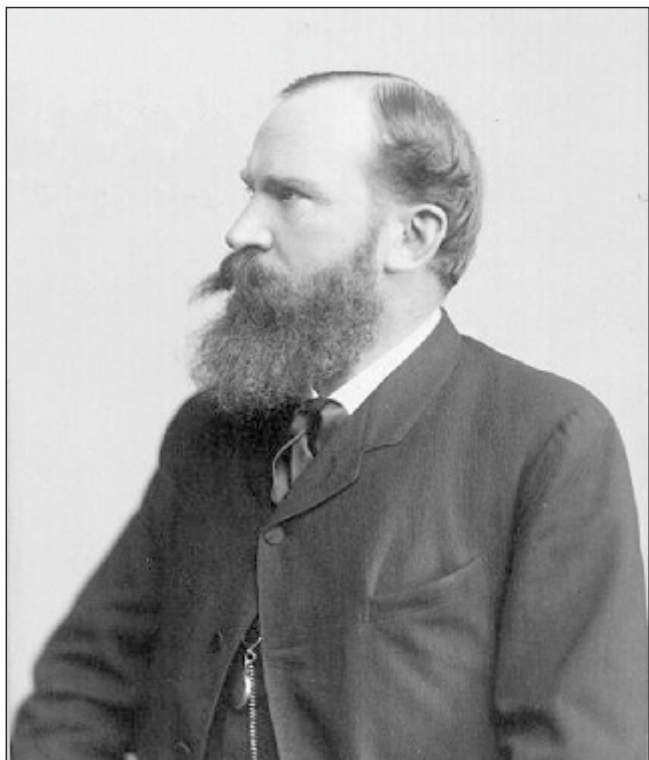

Alois Klein

Anton Rolleder

Trampus. Gymnázium studoval v Opavě, medicínu na univerzitě ve Vídni. Po jejím ukončení získal doktorát medicíny a chirurgie a byl magistrem porodnictví. V letech 1862 – 63 působil jako aspirant ve všeobecné nemocnici ve Vídni a aspirant institutu pro operatéry. V květnu roku 1865 ho Slezský zemský výbor jmenoval domácím ranhojičem nemocnice Dr. Heidricha v Opavě. V prosinci roku 1868 byl jmenován ředitelem tohoto ústavu. V roce 1866 se stal

Eduard Gerlich

Rodný dům Eduarda Gerlicha (5)

členem stálé lékařské komise Slezské zemské vlády, které byl předsedou nepřetržitě od roku 1876. Za vynikající podíl na vytvoření zdravotnického systému v korunních zemích obdržel roku 1881 rytířský kříž řádu Františka Josefa a v roce 1891 mu byl udělen titul vládní rada. MUDr. Freissler se oženil s Johanou Hedvikou, dcerou Franze Güntera, c. k. vrchního poštovního správce v Podmoklech. Zemřel 22. dubna 1908 v Opavě.

Ernest Freissler

Rodný dům Ernesta Freisslera (6)

Rodný dům Heinricha Johanna Demela (1)

Rodný dům Emila Zimmermanna (2)

Rodný dům Aloise Kleina (3)

Rodný dům Antona Rolledera (růžový) (4)

Dům, ve kterém žil Vincenz Tomas (4A)

Rodný dům Rudolfa Kobiely (7)

Rodný dům Gustava Gerlicha na dobové fotografii (8)

Současný vzhled rodného domu Gustava Gerlicha (8)

Rodný dům Augusta Herzmanskeho (9)

Rodný dům Viktora Mathiase Gerlicha (10)

Rodný dům dětí Josefa Antona Gerlicha (11)

Rodný dům Josefa Antona Gerlicha (12)

Rodný dům Gustava Kreitnera (13)

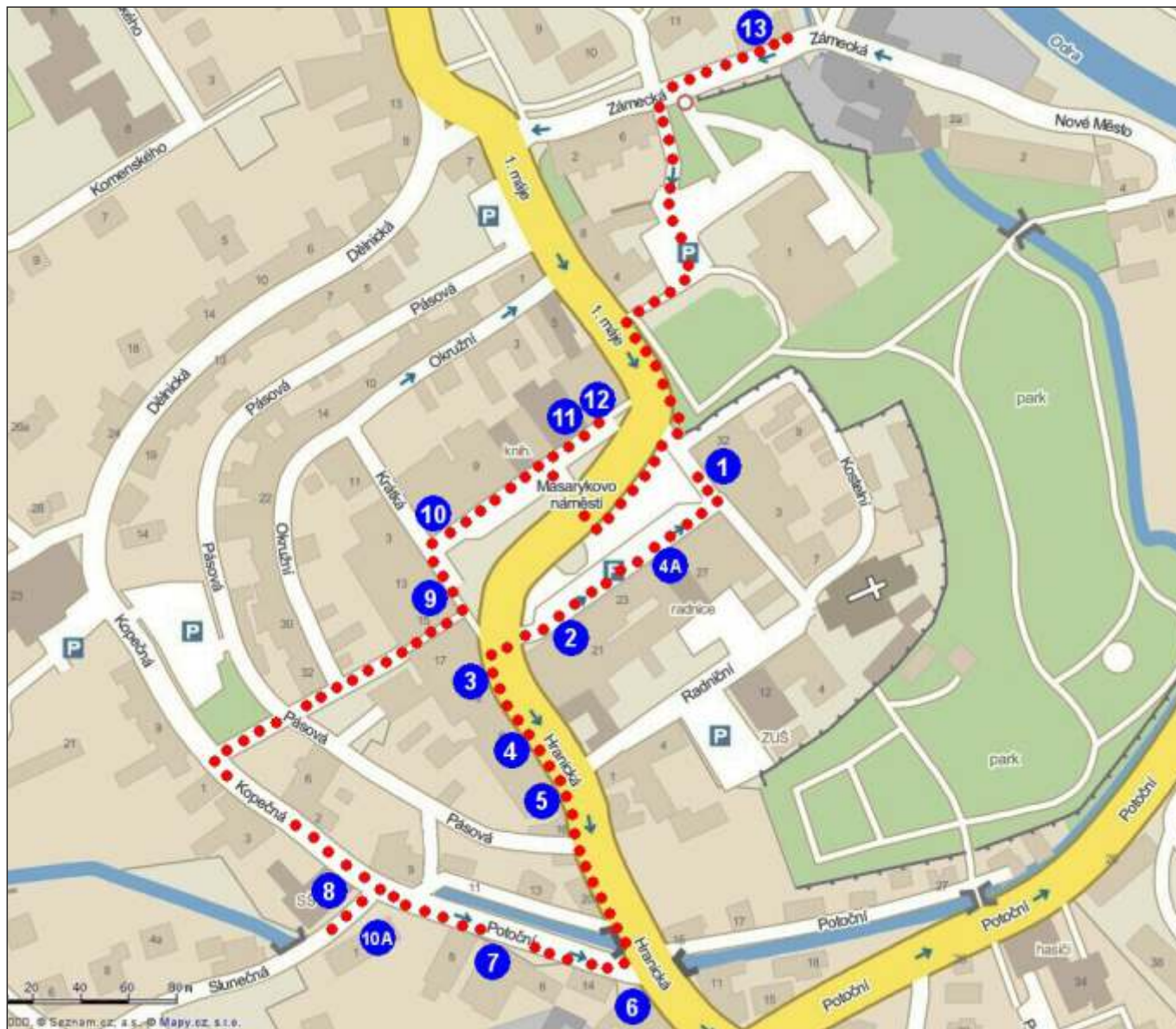
Budova bývalé textilní továrny Gerlich (10A)

Hrobka rodiny Gerlichovy na městském hřbitově

Kašna Emila Zimmermanna na Masarykově náměstí

Mapa vycházky

Rodné domy významných oderských rodáků zmiňované v článku jsou vyznačeny modrými kroužky s pořadovými čísly odpovídajícím číslům v textu; doporučená trasa vycházky je červeně vytečkována. Všechna níže v závorkách uvedená parcelní čísla jednotlivých domů patří do k. ú. Odrá.

1. PhDr. et JuDr. Heinrich Johann Demel, dům č. p. 4 (parc. č. 37), Masarykovo náměstí č. or. 31, v současnosti je v přízemí lékárna
2. Emil Zimmermann, dům č. p. 21 (parc. č. 16/1), Masarykovo náměstí č. or. 20, v přízemí vinárna
3. Alois Klein, dům č. p. 32 (parc. č. 133), Masarykovo náměstí č. or. 18, v přízemí večerka
4. Prof. Anton Rolleder, dům č. p. 28 (parc. č. 137/1), Hranická ulice č. or. 8, obecní bytový dům 4A Vincenz Tomas, dům č. p. 15 (parc. č. 22), Masarykovo nám. č. or. 26, součást radnice
5. Prof. Ing. Eduard Gerlich, dům č. p. 26 (parc. č. 139), Hranická ulice č. or. 12, v přízemí cykloprodejna
6. MUDr. Ernest Freissler, dům č. p. 167 (parc. č. 1887), Hranická ulice č. or. 24, obecní bytový dům
7. Rudolf Kobiela, dům č. p. 169 (parc. č. 1908), Potoční ulice č. or. 12, rodinný dům
8. Ing. Gustav Gerlich, dům č. p. 173 (parc. č. 1922), Slunečná ulice č. or. 2, komunitní centrum
9. August Herzmansky, dům č. p. 36 (parc. č. 129), Masarykovo náměstí č. or. 14, v přízemí optika
10. Viktor Mathias Gerlich, dům č. p. 45 (parc. č. 41), Masarykovo náměstí č. or. 12, obecní bytový dům
- 10A Bývalá textilní továrna, dům č. p. 172 (parc. č. 1914), Slunečná ulice č. or. 1, bytový dům
11. Josef Gerlich, Johann Gerlich, Rudolf Gerlich a Anna Gerlich, dům č. p. 53 (parc. č. 52), Masarykovo náměstí č. or. 4, v přízemí Komerční banka
12. Josef Anton Gerlich, dům č. p. 54 (parc. č. 53/1), Masarykovo náměstí č. or. 3, v přízemí prodejna elektro
13. Gustav rytíř von Kreitner, rodný dům č. p. nemá, ale je součástí areálu bývalého pivovaru s č. p. 703 (parc. č. 781), Zámecká ulice č. or. 5 (dříve ulice Nové Sady č. p. 3), v přízemí herna.

7. Rudolf Kobiela, sochař a malíř

Rudolf Kobiela se narodil 12. března 1896 v domě č. p. 169 (horní část Potoční ulice), jako syn pozlacovače a písmomalíře. Otec pocházel z Bielska (Těšínské Slezsko) a matka z Nového Jičína. Už jako chlapec projevoval neobyčejný talent ke kreslení a modelování, ale poměry v rodině nedovolily tento talent cíleně rozvíjet. Proto Kobiela po ukončení národní a měšťanské školy odešel do učení na řezbářství k sochaři Tinsovi do Gurschdorfu (Skorošice, okres Jeseník). V St. Pöltenu (Dolní Rakousko) mohl své řemeslo vykonávat již jako zdatný pomocník, ale do tajů práce s kamenem ho zasvětil až v Klagenfurtu akademický sochař Vogler. Za 1. světové války byl Kobiela zařazen do jednotky zvané „Kriegsgräberabteilung“ = oddíl válečných hrobů. Tato jednotka čítající asi 3000 mužů byla rozdělena do 10 skupin s velitelstvím v Krakově v tehdejší Haliči, dnes Malo-Polska. Jejím úkolem bylo shromažďování padlých do společných hrobů a tyto hroby pietně upravovat. Proto v ní sloužili známí umělci všech národností tehdejší monarchie. Na výstavě 1. pěšího pluku v Opavě, kde byl přidělen jako pomocná síla vedoucímu výstavy - sochaři Engelbertu Kapsovi, vystavil několik svých obrazů a byl poprvé veřejně uznán jako umělec. Po skončení války ho Kaps přijal v Saubsdorfu (Supíkovice, Olomoucký kraj) jako spolupracovníka. Zde se začal věnovat také malířství. Vlastními silami se mu podařilo sehnat prostředky ke studiu na uměleckoprůmyslové škole v Praze, ale v tomto ústavu zůstal jen 1 měsíc. Byl však zásluhou profesora Brömse a Thieleho a hudebního skladatele Finkeho přijat do speciální školy profesora Thieleho. Učil se ze zanícením a na

první školní výstavě umělecké akademie obdržel cenu za krajiny. V létě 1923 se Rudolfu Kobielovi splnila jeho touha vycestovat na studijní pobyt do Itálie. Na zpáteční cestě ho v Klagenfurtu zcela nečekaně 12. září zastihla smrt. Zemřel ve dvaceti osmi letech na zánět slepého střeva.

8. Ing. Gustav Gerlich, továrník a majitel textilní továrny, železniční inženýr

Syn Viktora Mathiase, Ing. Gustav Gerlich - železniční inženýr, se narodil 11. ledna 1845 v Odrách v rodinné vile č. p. 173. Byl dvakrát ženatý, poprvé s Annou, rozenou Hasenöhal, podruhé s Karolinou, rozenou Waschka, se kterou se oženil v Odrách 1. května 1876. Měli spolu čtyři děti - syna Josefa a tři dcery, Karolinu, Christinu a Hildu. Gustav Gerlich zemřel 12. března 1903 ve Vídni, a byl převezen do Oder, kde byl 15. března 1903 slavnostně pochován v rodinném mauzoleu. Jeho syn Josef Gerlich se oženil s Christine, dcerou oderského lékaře Raimunda Kunze a po roce 1903 převzal vedení firmy. Zemřel roku 1946 v Odrách a byl rovněž pochován v mauzoleu Gerlichů na městském hřbitově v Odrách.

9. August Herzmansky, zakladatel mateřské školy, otec rakouského konzumu

August Herzmansky se narodil 26. června roku 1834 v Odrách, dům č. p. 36 do rodiny oderského soukeníka Georga Herzmanského. Místní soukenictví bylo v krizi, naděje na zlepšení byla mizivá a tak se rodiče roku 1848 rozhodli poslat svého syna do učení na obchodníka do Vídně. Bylo to v bouřlivém roce, kdy Vídní duněly dělostřelecké salvy a tovaryši stavěli barikády. Přesto se Augustovi podařilo získat učňovské místo a po několika letech obdržel výuční list. Pracoval v továrně na stuhu a krajky, ale v roce

Rudolf Kobiela

Gustav Gerlich

August Herzmansky

osamostatnil a na vídeňské ulici Kirchengasse 4 si otevřel obchod se smíšeným zbožím. V roce 1881 přemístil prodejnu na nároží ulic Mariahilfer Strasse a Stiftgasse, kde vznikl nový obchodní dům „A. Herzmansky“, který patřil k největším v Rakousku-Uhersku. V něm zavedl, v monarchii doposud neznámé pevné ceny. Název „Herzmansky“ vydržel podniku až do roku 1998, kdy byl změněn na „Peek & Cloppenburg“, jméno zakladatele však stále zdobí poslední část původního domu. August Herzmansky zemřel v roce 1896 ve Vídni a byl pohřben, spolu se svou rodinou, na hřbitově Hadersdorf-Weidlingau ve Vídni.

10. Viktor Mathias Gerlich, továrník a majitel textilní továrny č. p. 172

Viktor Mathias Gerlich se narodil 10. února 1813 v domě č. p. 45. Dne 23. listopadu 1841 se v Odrách oženil se svojí příbuznou - Annou, rozenou Gerlich. Měli spolu pět synů - Viktora (1. syn zemřel na spálu)

Gustava, Eduarda, Viktora a Hermanna. Jako majitel textilní továrny působil Viktor Mathias od roku 1843. Zemřel 14. února 1893 v Odrách, v domě na náměstí č. p. 45 a byl pochován v rodinném mauzoleu Gerlichů na městském hřbitově v Odrách.

11. Josef Gerlich, Johann Gerlich, Rudolf Gerlich a Anna Gerlich

1. syn Josefa Antona - Dr. Josef Gerlich, se narodil 8. března 1821 v domě č. p. 53. Byl doktorem práv a pracoval jako notář. Zemřel 30. května 1883 v Odrách, v domě č. p. 54. Není známo, zda byl ženat a jestli měl nějaké potomky. Byl pochován v rodinném mauzoleu Gerlichů.

2. syn Josefa Antona - Johann Gerlich, zvaný „bohatý Jan“, se narodil 10. května 1826 v domě č. p. 53 a byl rentiérem. Zemřel 11. listopadu 1894 v domě č. p. 54. Rovněž není známo, zda byl ženat a jestli měl nějaké potomky. Byl rovněž pochován v rodinném mauzoleu Gerlichů.

3. syn Josefa Antona - Rudolf Gerlich, se narodil 15. dubna 1829 v domě č. p. 53. Byl doktorem práv a pracoval jako advokát. Zemřel svobodný dne 10. srpna. 1860. Potvrzení o úmrtí v Odrách jsme neobjevili, předpokládáme proto,

že pracoval i zemřel mimo Odry. Pochován byl v rodinném mauzoleu Gerlichů v Odrách.

Dcera Josefa Antona - Anna Gerlichová se narodila 14. června 1823 v domě č. p. 53. Od roku 1841 byla manželkou svého prastrýce Viktora Mathiase Gerliche. Zasloužila se o postavení rodinné hrobky na městském hřbitově v Odrách. Zemřela 4. října 1891 v Odrách v domě na náměstí č. p. 45. Byla pochována v rodinném mauzoleu Gerlichů.

12. Josef Anton Gerlich, továrník a majitel textilní továrny č. p. 299. Josef Anton Gerlich, zvaný „malý Gerlich“, se narodil 29. dubna 1796 v Odrách a žil v domě č. p. 54. Dne 20. ledna 1821 se oženil s Franziskou, rozenou Kafka. Měli spolu čtyři děti, dceru Annu (manželka Viktora Mathiase Gerliche) a syny Josefa, Johanna a Rudolfa. Po smrti svého otce Johanna Georga Gerliche – nejbohatšího občana Oder, vedl Josef Anton sám oderskou továrnu na sukno až do roku 1843, pak společně s Viktorem Mathiasem Gerlichem. Josef Anton Gerlich zemřel 25. února 1871 v Odrách, v domě na náměstí č. p. 54. Byl pochován v rodinném mauzoleu Gerlichů.

13. Gustav rytíř von Kreitner, kartograf, cestovatel a generální konzul v Jokohamě

Gustav Kreitner se narodil 2. srpna 1847, v domě na Zámecké ulici č. p. 703, jako syn vrchnostenského sládky Georga Philipa Kreitnera. Absolvoval gymnázium v Opavě a Olomouci. Ve válečném roce 1866 vstoupil jako dobrovolník do armády a při krátkém vojenském tažení se dostal se svým plukem do Itálie. Po něm se věnoval zvláštnímu vojenskému studiu a byl přidělen k Vojensko-zeměpisnému ústavu ve Vídni jako kartograf. Pro jeho schopnosti a zručnost v kartografii, jej hrabě Béla Szécheny jmenoval svým kartografem ve výpravě do východní Asie.

V letech 1883 – 1884 vedl konzulát v Šanghaji. Roku 1884 se stal konzulem v Jokohamě. Jeho úspěšné působení uznávaly i zahraniční státy. Později byl povýšen na generálního konzula. V roce 1889 po návratu z dovolené v Evropě onemocněl a 20. listopadu 1893 zemřel. Byl pohřben 23. listopadu 1893 v Jokohamě, kde jeho hrob zdobí 6,5 m vysoký pomník z bílého mramoru.

Připravil Historicko-vlastivědný spolek Odry ve spolupráci s Odborem kultury a školství města Oder a s Muzejním spolkem Rolleder, autor textu Pavel Kašpar starší, překlady Oskar Kubíček, korektura Karel Gold, fotografie: Pavel Kašpar st., archiv Emila a Zdeňka Mateiciucových, Jiří Kucharz st. a Petr Lelek

Použitá literatura a prameny:

- Rolleder Anton: Geschichte der Stadt und der Gerichtbezirkes Odrau. Steyer 1903
- Boehm Johann: Gedenkbuch der Stadt Odrau. Odrau 1938 (Rukopis). Archiv bratrů Mateiciucových
- Heimatbrief der Stadt Odrau und Umgebung. Ročníky 1950 až 1991. Archiv bratrů Mateiciucových
- Soubor rodných a úmrtních matrik města Odry. 1826 až 1938. ZA Opava
- Dobové fotografie, archiv bratrů Mateiciucových.
- Mapa vycházky použita z webu [Mapy.cz](http://www.mapy.cz) s.r.o. (<http://www.mapy.cz>)